

Jordanus, de monasterio S. Fidis de Conchis, qui in Aniciensi episcopatu prioratum tenebat in oppido Ebais, consilium quærens super morbo quod acciderat cuidam rustico suo. Dicebat enim rusticus serpentem corpus suum intrasse, et hac occasione se assidue torqueri, et per singula momenta proximum morti fieri. Quod vir Dei audiens, multum condeluit, et tota mente Spiritum sanctum concipiens, intimo cordis affectu suspirare cœpit. *Frater*, inquit, *hæc nostra non sunt, sed sanctorum Dei. Tamen quia omnia possibilia sunt credenti, si fidem habeat homo, potens est divina bonitas conferre consilium periclitanti. Quapropter summo diluculo venias tu solus cum solo, et ubi nos videbis ad divina celebranda intrare, illic et tu fideliter sequaris.* At ille hoc audiens, cum magna lætitia ad hospitium recessit, et summo mane ante lucem rediens, ante ostium Patris cum misero excubabat, donec egrederetur, Pater autem piæ promissionis non immemor, cum duobus monachis, Petro de S. Joanne et magistro Thoma, ante lucem surrexit, et ad oratorium Sancti Majoli, ut ibi divina celebraret, perrexit. Celebravit autem missam de Ascensione, et illum qui torquebatur fecit adesse. Cum vero Evangelium legeretur, et ad illum locum veniretur, ubi dicitur: *Serpentes tollent*, miser os aperuit, et serpens caput emisit, quem Pater manu accipiens, et a corpore hominis extrahens, cunctis qui aderant stupentibus, in medium projecit. Homo vero congruens, fere spiritum præ angustia exhalavit; quem Pater, dum divina celebraret, cooperiri jussit. Missæ completa solemnitate, ad infirmum accessit, et propria manu illum a terra elevans, ut peccata sua confiteretur imperavit. Facta confessione, lavit homo aqua et vino os suum, et sic sacrosanctis mysteriis communicans, incolumis remeavit ad propria. Tunc Pater omnes qui aderant super sacrosancta Evangelia jurare coegit, ne alicui hoc factum dicerent, dum viveret. Ipse audita autem morte ipsius, Jordanus monachus miraculum, ut factum fuerat, in capitulo

Sanctæ Fidis publice revelavit, et multis aliis hoc factum fuisse pro certo affirmavit.

17. *De ipsius parentibus.* — Hæc breviter dicta sunt de miraculis Patris nostri, non quod multa non essent dicenda, sed nolumus onerare audientes, quia ad alia properamus. Nam iste vir de nobili schemate et honesto ortus, antiquitate parentum declaratum est quantus et qualis fuerit in populo Dei. Denique proavus ejus revelatione divina ecclesiam S. Michaelis de Clusa ædificavit; mater vero numeroso filiorum germine gaudens, Marciniacum se contulit, et ibi in sanctimonia vitam finivit. Pater vero ejus in monasterio Celsiniensi sepultus est. Fratres ejus quatuor ecclesiastici et duo laici fuere, Jordanus abbas Casæ-Dei, Poncius abbas Viziliaci, Armannus abbas Magniloci, Heracleus præpositus ecclesiæ Brivatensis, duo milites Dissutus et Eustachius, quorum nobilitas et honestas toti Arvernix nota fuit. Quid ad nos de genere? Redeamus ad Patrem. Hic enim per xxx annos, ut mihi, et alijs multis revelaverat, die Nativitatis Domini finem sibi evenire exorabat. Unde ad sanctos Carthusiæ quos nimio affectu diligebat, semel in anno pergebat, et obnixè precabatur, quatenus pro suo desiderio Altissimum exorarent, ut compleretur tempore certo. Cum autem illi dicerent: *Pater, indica nobis quæ sit petitio tua, ut certius inde valeamus ipsum quem pctis orare*, ipse nolebat aperire; sed tantummodo dicebat: *Si servi estis Altissimi, pro confratre vestro orate, ut desiderium meum Deus perficiat.* Cum autem homo Dei ex hoc mundo transisset ad Patrem, Carthusienses Cluniacensibus pro desiderio viri Dei epistolam direxerunt, et quia consummatum fuerat quod tandiu desideraverat, evidentibus indiciis declaraverunt. Hic pacis amator in die pacis pacem obtinuit in gloria Dei. Hæc breviter de beato Patre nostro dicta sunt, quia audientibus fastidium inferre nolumus, et ideo plurima prudentioribus scribenda relinquimus.

VITA ALTERA.

(DOMI MARRIER, *Bibliotheca Cluniacensis*, Paris. 1614, fol., p. 589, ex anonico Cluniacensi.)

Petrus primus, abbas nonus Cluniacensis, fuit electus in octavis Assumptionis beatæ Dei genitricis Mariæ, et incepit regere anno Domini 1122. Hic Petrus cognomento Maturitii [*al. Mauricii, vel ut quidam volunt, Mauriaceni*], ex nobilissimis Arvernix magnatibus originem ducens, ab ipsis infantix eunis a parentibus Deo sub monastica observatione militaturus oblatus est, et a sancto Patre Hugone in extremum vitæ suæ monachali benedictione insi-

gnitus. Postea tempore domni Pontii abbatis Cluniacensis prior Viziliacensis factus ordinem strenue rexit. Inde prior de Domina factus, defuncto venerabili viro domno Hugone II hujus loci abbate, a magnis famosisque, qui tunc florebant, hujus loci monachis ac personis religiosis in universo acclamantibus conventu, in abbatem eligitur, et a Chrysopolitano archiepiscopo eodem die benedicitur, cum esset annorum circiter xxx [*al. xxviii*].

Suscepto abbatiae regimine, humilitatis praecipue A cultor, et sanctimoniae magnificus et singularis custos exstitit. Incessus ejus gravis, sermo maturitatis et gratiae plenus, mores bene compositi, totus jocunda gravitate gravique jocunditate redimitus, omnibus exemplar honestatis et monasticae gravitatis praeferebat. In suscipiendis confessionibus singularem suo tempore gratiam obtinens, in curandis occultis conscientiarum reatibus speciali callebat solertia, ita ut ipsum solum crederes qui sciret curare sua, et aliena vulnera non detegere et publicare. In corripiendis apertis vitiis plus patris exercuit quam iudicis, plus clementiae quam rigoris, plus misericordiae quam censurae. Statura corporis conspicuus adeo, ut inter omnes sui temporis personas vultus venustate, membrorum positione, morum B compositione praeclearior exstiterit.

Cum vir idem Petrus Venerabilis abbas Cluniacensis ex Hispaniis rediens in Aniciensi civitate devenisset rusticus quidam adfuit, qui et serpentem corpus suum intrasse lacrymabili lamentatione deplorabat, et per singula momenta morti proximum fieri. Quod vir Dei audiens, multum condoluit; cui et dixit: *O frater, inquit, haec nostra non sunt, sed sanctorum Dei tantum, quia omnia possibilia sunt credenti. Ego pro te Dominum exorabo; mane autem facto, idem vir sanctus pie promissionis non immemor, oratorium Sancti Majori missam celebraturus intravit. Cum vero de Ascensione Domini missam celebraret, illum qui torquebatur adesse constituit. Cum vero evangelium legeretur, et ad illum locum devenisset, ubi dicitur, *Serpentes tollent*, miser tunc os aperuit, et serpens caput emisit. Quem Pater, cunctis qui aderant stupentibus, in medium projecit. Homo vero corruens fere spiritum praee angustia exhalavit. Missae vero solemnitate completa ad infirmum accessit, qui ab eo confessionem suscipiens, et eum sacrosanctis mysteriis communicans, incolumem remisit ad propria.*

Scientia singulari vir vitae Venerabilis Petrus, abbas Cluniacensis suis temporibus floruit, nullusque sibi major fuit. Quod usque in hodiernum diem multiplicia ejus scripta ostendunt, quae in processu ipsius inseremus sigillatim, licet in his ordo servetur minime.

Durante tempore suae administrationis multa scripta edidit vir vitae venerabilis Petrus noster abbas Cluniacensis. Nam scripsit diversas epistolas cum tanta gravitate et stylo tam excelso, quod alter Augustinus videatur esse insanorum [f. sanctorum] descriptione librorum.

In primis epistolarum liber ejus in sex libros dividitur.

Primus liber continet xxxvi, epistolas.

Secundus liber continet li.

Tertius liber continet vii.

Quartus liber continet xliii.

Quintus liber continet ix.

Sextus liber continet l: inter quas inseruit tra-

ctatum quinque capitulorum distinctione divisum, et omnium quae dicta sunt, vel dici possunt, argumentorum rationibus adversus Judaeorum inveteratam duritiam.

Primum capitulum ostendit quod Christus Filius Dei sit.

Secundum capitulum ostendit quod Christus specialiter Deus esse probatur.

Tertium capitulum ostendit quod Christus non, sicut Judaei putant, temporalis rex, sed aeternus sit et coelestis.

Quartum capitulum ostendit quod Christus non, sicut Judaei desipiunt, adhuc venturus sit, sed jam certo et praedeterminato tempore, ad mundi salutem venerit.

Quintum capitulum ostendit et determinat de ridiculis atque stultissimis fabulis Judaeorum.

Inseruit etiam idem Petrus Venerabilis abbas Cluniacensis librum quem edidit et scripsit contra Petrobrusianos haereticos, qui dicebant primo pueros baptizari inutiliter, quia credere non possunt.

Secundus error erat, quia dicebant basilicas vel altaria fieri non debere, quoniam Ecclesia Dei, prout affirmabant, unitate fidelium congregatorum constaret.

Tertius error erat, quia dicebant crucem Domini nec adorandam nec venerandam, sed magis confragendam et conculcandam esse.

Quartus error erat, quia dicebant missam nihil esse, nec celebrari debere.

Quintus error erat, quia asserebant vivorum beneficia nihil prodesse defunctis.

Sextus error erat, quoniam dicebat Deo non esse cantandum.

Idem iste Petrus noster Cluniacensis abbas ipso existentes in Hispaniis cum imperatore, transtulit de Arabico in Latinum Alchoranum de lege Mahometi haeretici. Et tamen in Cluniaco scripsit fortissime adversus praedictam sectam. Opus suum dividens in quinque libros, qui libri dividuntur per capitula.

Iste idem Petrus Cluniacensis abbas scripsit de miraculis quae suis temporibus advenerunt, sive facta sunt. Et de his duo exstant libri.

D In primo siquidem libro de xxviii miraculis determinat cum magna et Ciceronianna elegantia, non solum in his operibus suis, verum in omnibus.

In secundo narrat xxx.

Item scripsit idem Petrus sermones quatuor valde utiles et elegantissimos, quorum

Primus de transfiguratione Domini est.

Secundus sermo de laude sepulcri Domini est.

Tertius sermo de sancto Marcello papa et martyre est.

Quartus est inscriptus, In veneratione quarumlibet reliquiarum.

Insuper egregius ille Pater Petrus Venerabilis Cluniacensis abbas scripsit epistolam ad Petrum

de sancto Joanne societatis suæ veteranum, contra eos qui dicunt Christum nunquam se in Evangelii aperte Deum dixisse. Hæc epistola utilis et necessaria, plena instructionibus quamplurimis.

Scripsit idem rhytmum in laudem Salvatoris.

Rhytmum de sancto Hugone.

Rhytmum de S. Benedicto.

Item rhytmum de resurrectione Domini.

Fecit hymnum in honore sanctæ Mariæ Magdalene.

Item alium hymnum in honore matris Domini.

Fecit et prosam de eadem Virgine Maria gloriosa.

Nunc est videndum de gloriosi Patris nostri Petri Venerabilis abbatis Cluniacensis prudentia erga suorum religiosorum provisionem. Nam in libro quodam statutorum hujus monasterii Cluniacensis ab ipso edito assertit quod, tempore suæ assumptionis in abbatem, in ipso Cluniacensi monasterio erant religiosi plus quam tres centum, sicut ipse testatur. Ipse namque ait : *Notum facio igitur ego frater Petrus, humilis Cluniacensis abbas omnibus istud legentibus, quod quando ad hoc officium ante xxviii annos assumptus sum, magnam quidem Ecclesiam, religiosam et famosam inveni, sed pauperriam, magnarum expensarum, et, comparatis redditibus cum expensis, nullorum pene reddituum. Trecenti erant vel eo amplius fratres, nec centum de propriis sumptibus domus illa procurare valebat. Turba hospitum, semper pauperum infinitus numerus. Congregata de omnibus decanis annona via quatuor mensibus, aliquando nec tribus, vinum undecunque collectum, nunquam duobus aliquando mensibus, nec uno sufficiebat. Panis pervus, puger et fursureus. Vinum maxime aquatum, insipidum, et vere villum, præter alias et multo cum sœnore acceptas expensas. In emendo solummodo annonam et vinum, plusquam viginti millia solidorum Cluniacensis camerarius expendebat. Has angustias ego vicens, habito cum sapientibus fratribus, qui tunc vivebant consilio, prout mihi et ipsis rationabile visum est, mesatica per decanias constitui. Et ut conventum Cluniacensem de pane et de fabis, et earum sagimine quidam ex decanis uno mense, quidam tribus hebdomadis, quidam quindecim, quidam ocio diebus, hoc est integro anno procurarent, ordinavi. Et ut super annuatim hæc constitutio servaretur, universorum fratrum assensu et voluntate et in capitulo præcepti et scripto firmavi. Hoc ita ut decretum est, multis postmodum annis servatum est.*

Tempore hujus beati Patris Petri Venerabilis Cluniacensis abbatis, anno videlicet 1151 dedicatio magnæ basilicæ Cluniacensis a domno papa Innocentio secundo facta fuit.

Anno Domini 1153, propter nimiam et effrenatam longe plus solito pessimorum raptorum malitiam, qui præcipue in res Cluniacenses furiose desæviebant, rogatu domni Petri abbatis Cluniacensis, et

amicorum Cluniacensium, domnus Oddo, sanctæ Romanæ Ecclesiæ cardinalis, et apostolicæ sedis legatus, domnus Eraclius, Lugdunensis archiepiscopus electus, cum suffraganeis Lugdunensis Ecclesiæ, hoc est Eduensi, Matiscomensi, Cabilonensi episcopis, cum comite etiam Burgundionum Willemo, comite Cabilonensi altero Guillelmo, Humberto de Bellojoco, Joceranno Grosso, Hugone de Berziaco, Hugone de Scalciaco, et aliis Burgundiæ nobilibus non paucis, convenerunt apud Matiscomem in Ecclesia Sancti Vincentii. Qui tractarunt ibi circiter spatium trium dierum de negotiis, et præcipue de pace Ecclesiæ Cluniacensis reformanda, ita quod coram universo clero et populo civitatis prædictæ, decretum est ab eis jam prælibatis dominis ut monachi dicti et laici, et omnes res ad Cluniacum pertinentes, quæ infra terminos Araris, Ligeris et a Rhodano fluminum continentur, additis partibus illarum terrarum, quæ infra Eduensem civitatem et castrum Camonis, quod est ultra Cabilonem, constitutæ sunt, plena et segura pace maneat. Et quicumque per dictum Cluniacum trans-euntes cum ipsis et rebus ipsorum securi et pacifici permaneant et conserventur. Ita quod prædicti domini de omnibus suis promiserunt prædictos Cluniacenses servare indemnes, tam in rebus quam personis, etiam usque procedere contra taliter malefacientes dictis monachis Cluniacensibus vel rebus ipsorum ad arma et obsidenda castra vel loca, in quibus tales malefactores, se retraxerunt. Et habitatores civitatis Cluniacensis promiserunt ibidem, dum hæc peragerentur, quod quoties essent requisiti de procedendo ad arma, cum dictis nobilibus et dominis, quod irent, etc. Et etiam prælati ex parte eorum contra tales promiserunt similiter procedere, etc.

Tempore insuper hujus præfati Petri Venerabilis abbatis Cluniacensis, anno salutis humanæ 1155, vir illustris Henricus Wintoniensis episcopus, rogatu dicti domni Petri abbatis, et ab Adriano papa IV, litteris invitatus, simul etiam a rege Franciæ Ludovico Juniore, et omnibus fere Burgundiæ personis et baronibus evocatus, Cluniacum venit, eandemque Ecclesiam gravis alieni ponderis [æris alieni pondere] oppressam, prudentia et expensis suis omni fere debitorum alienavit opere, ita ut tam ex persolutione debiti, quam etiam in comparandis possessionibus, necessariis etiam rei familiaris comparandis, sicut ex ore ejus auditum fuit, prolatumque ab ipso, quod plusquam septem millia marcarum argenti expenderit. Pavit enim per annum 460 monachos tunc existentes in dicto monasterio Cluniacensi, ut habetur in libro capituli dicti cœnobii Cluniacensis. Iste Henricus Wintoniensis episcopus fuerat olim hujus monasterii Cluniacensis alumnus et monachus, ac nostrum nostrique cœnobii benefactor singularissimus suis temporibus et maximus.

Anno Domini 1171 præfatus dominus Henricus A Wintoniensis v Idus Augusti obiit.

De religiosis et monachis illustribus tempore venerabilis Patris nostri, Petri abbatis Cluniacensis.

Suscepit vero Cluniacensis Ecclesia, et sæpe, ut dixi, suscepit multorum et diversorum; non in terra, sed in caelo thesaurizantium gazas. Auro igitur et topazio longe chariora Cluniacus a Leodiensi Ecclesia munera suscepit, quando magnificos viros, et summa cum laude ac dulcedine recolendos ad nos venientes, humili collegio Cluniacensi copulavit. Nam a temporibus beati Patris nostri Hugonis usque ad ipsius Petri Venerabilis abbatis Cluniacensis dies Leodiensis Ecclesiae Cluniacum tres canonici, Zelon scilicet, Tezelinus et Algerus, magni suis temporibus magistri-humilitatisque discipuli venerunt.

Quorum primus, videlicet Zelon; multo tempore pro Ecclesia, ad quam venerat laborans; singulari scientia et prædicabili lingua; non solum audientium mores instruxit, sed et corporalem novæ Ecclesiae fabricam plus cunctis mortalibus post reges Hispanos et Anglos construxit.

Sequens spiritualibus tantum studiis totum suum hominem occupans, in sancto proposito longævus consenuit. Et prius Cluniaci sub sancto Patre Hugone, dehinc Vizeliaci cum domno Rainaldo abbate ejus nepote, et demum Lugdunensi archiepiscopo degens, laudabilem vitam sancto fine conclusit.

Tertius, Algerus nomine, humilitate, puritate, vitæ totius sinceritate longe præcedentes exsuperans. Unde de isto Petrus Venerabilis abbas Cluniacensis libro I Miraculorum narrat quod, ut de beato Job dicitur (*Job* 1), ipse Algerus vere simplex et rectus, timens Deum, et recedens a malo erat. Sæpe multumque sibi instituisse dæmones Venerabili Petro abbati suo conquestus est.

Iste Algerus erat subtilis ingenio, facundus eloquio. Ipse namque pro ecclesiasticis negotiis ad diversas personas, et ad Ecclesias multas insignes epistolas conscripsit. Et item inter cætera ingenii sui monumenta duos tractatus edidit ecclesiasticis valde utiles negotiis et Catholicæ fidei.

Quorum primum intitulavit De misericordia et D justitia, quem tribus divisit particulis: quarum prima temperando justitiam misericordia, sufficienter agit de malorum tolerantia; secunda, de ecclesiasticis peccatoribus, et eorum canonica correctione; tertia de his qui extra Ecclesiam sunt, et eorum sacrilega communione.

Alium vero tractatum edidit tanto nobiliorem quanto sublimiorem, utpote de re mirifica et necessaria, De sacramento scilicet corporis et sanguinis Domini.

Hoc opus in tres partes dividitur: prima expedite agit de veritate et virtute corporis Christi continens xxii capitula; secunda, de ipsius sacramenti variis quæstionibus, distincta decem capitu-

lis; tertia sub xiv capitulis agit de ministris, ecclesiasticis, et extra peccatoribus hæreticis.

Petri Venerabilis jam sæpe nominati abbatis Cluniacensis temporibus Petrus Pictaviensis floruit, vir illustrissimus et doctissimus, qui plures ad Petrum Cluniacensem epistolas scripsit, et multa alia quæ apud nos sunt omnia.

Eodem tempore floruit Richardus, monachus Cluniacensis; origine Pictaviensis, qui magnus historiographus sacræ Scripturæ fuit. Scripsit enim ab Adam chronica usque ad tempora Frederici.

Hugo Catula nobilis miles se promittens monachum facturum, in signum cujus sibi a Petro abbate Cluniacensi comam abscidi fecit, et in hujus testimonium custodiri. Quo facto præfatus Hugo mutato proposito Hierosolymam ire proponens, Petrus Venerabilis abbas Cluniacensis ipsum ab itinere revocat, et insinuans et demonstrans majus bonum minori præferendum. Nam majus bonum est Deo perpetuo in humilitate et paupertate servire, quam cum superbia et luxu Hierosolymam iter conficere. Quibus a præfato Hugone consideratis, monachus jam sæpe nominati Petri Venerabilis abbatis Cluniacensis factus est.

Albericus suo tempore Cluniacensis monachus, deinde Hostiensis episcopus, factus est legatus sedis apostolicæ in partibus Hierosolymitanis. Quare scribit Petro Cluniacensi et religiosis ejusdem, ut eum in eorum orationibus pro sua peregrinatione commendatum habeant.

Domnus Natalis, prius Tresbacensis abbas, sit deinde monachus Cluniacensis, dimissa tamen abbacia Tresbacensi. A cujus rei proposito multi ipsum perturbare volentes, præfatus Petrus Venerabilis abbas Cluniacensis Innocentio papæ humiliter supplicat pro eo domno Natali in quadam epistola ad dictum Innocentium transmissa, sic in fine ejusdem: *Quia, inquit, ergo non alibi quam in sinu vestro, hoc est in Cluniaco, requiescere maluit, provideat ei, ut dixi, pius paterna quietem, quam justo ordine post Marthæ mereatur habere laborem.*

Hugo Turonensis archiepiscopus, cum in infirmitate esset monachus Cluniacensis effectus a clero postulatus est, ut reverteretur unde exierat. Non siquidem requirebatur ut mercenarius, qui videns lupum dimisit oves et fugit; verum pastor, qui pro domo Israel sibi commissa, muris se opponere, et stare in prælio in die Domini consuevit. Qui Hugo de communi schemate cleri, ad Martini sui nigrum habitum conversus est.

Abælardus, Petrus nomine, ab erroribus fidei per Petrum Venerabilem abbatem nostrum, et sanctum Bernardum abbatem Clarevallensem revocatus, quæ antea de fide dogmatizaverat perfide, monachus Cluniacensis factus est. Et deinde mens ejus, lingua ejus, opus ejus semper divina fuere; semper philosophica, semper eruditoria meditabatur, docebat, fatebatur. Et, sicut de magno Gregorio legitur, momentum aliquod præterire solebat minime, quin

semper aut oraret, aut legeret, aut scriberet, aut dictaret. Lectio ei continua erat, oratio frequens, silentium iuge, nisi cum aut fratrum familiaris collatio, aut ad ipsos in conventu de divinis publicus sermo cum loqui urgebat. Quare ipsum Petrus Venerabilis sollicite commendans, tale de ipso scripsit epitaphium :

Gallorum Socrates, Plato maximus Hesperiarum, etc.

Reluxit illis diebus Matthæus vir non obscuri secundum carnem generis, ortus ex Remensi provincia, utroque parente et nobilitate insignito, et mundanis opibus locuplete. Huic in pueritia litteris traditus est. Qui postquam adolevit, in Laudunensi Ecclesia clericale officium adeptus est. Et statim a primis annis, quæ multorum clericorum depravatam morem cum ætate coepit et honestate invalescere, et levitatem vel lasciviam consodalium fugiens et exsecrans, quod per rarum et in hujusmodi, hominum genere, famosis honestate et religione clericis adhærebat. Inter quos quemdam probatoris vitæ clericum, Remensis Ecclesiæ tunc thesaurarium eligens, qui Radulphus nomine, Viridis cognomine dicebatur, ei se specialius religiosa familiaritate devovit. Dehinc eodem Radulpho raptō, et in Remensem archiepiscopum assumpto, non deseruit quem elegerat Matthæum; sed aliquandiu sub ipso Remensis jam Ecclesiæ canonicus perseveravit. Qui postmodum Matthæus monasticam aspirans vitam, ecclesiasticos honores dimisit. Et propter celebrem relationis famam, Cluniacum eligens, apud S. Martinum de Campis monachi habitum suscepit, et congrue. Erat enim idem S. Martini monasterium sub Cluniacensi monasterio, in ordinis, religionis, ac fervoris proposito, pio mundo suo ita consimile, et in tantum conforme, ut velut simulacrum ceræ impressum, multis aliis ad Cluniacum pertinentibus monasteriis, originalis sigilli imaginem familiariter repræsentet; et exceptis locorum distantis, quæ simul esse non possunt, non diversa, sed prorsus unum sint. Cum itaque ibidem dominus Matthæus in monasterio Sancti Martini per annos septem claustrī ordinem ferventissime tenuisset, jussione abbatis successit in prioratum, priore suo jam defuncto. Qualiter vero, quantumque se jam dictus Matthæus factus prior, imo etiam semper Deo subdilis, et quibusque proximis ac remotis exhibuerit, vix explicari posset, tamen quam brevissime exsequamur.

In primis vir Dei exhibebat se Deo, ac substernebat vera cordis et corporis contritione præteritorum actuum, vel negligentiarum poenitudine, mundi contemptu plenissimo, ac pene singulari inter multa millia monachorum in Deum devotionis affectu. Morabatur assidue in claustrō cum fratribus, et post plurimos mundi discursus, pene velut ea, cui adhærebat claustrī columna, sacræ lectionis intentus studio inviolabiliter perdurabat. Vix poterat eum commissi prioratus cura saltem ad horam a

A fratrum collegio segregare, vel ab intentione semel in Deum defixa quolibet mundus occupationis suæ vino retrahere. Cumque sub ducatu ejus fere trecenti fratres, tam intra quam extra monasterium Dominō militarent, eisque corporalia subsidia providere vel per se, vel per alios ex officii debito cogeretur, Martiæ quidem importunas exactiones ex toto effugere non valebat, sed tamen toto animæ desiderio Mariæ oīlo inhiabat.

Talem insuper dominus Matthæus subditis, eisque ad vitæ suæ terminum exhibuit et conservavit; ut non solum quantum ad Deum, sed etiam quantum ad se misericordiam et judicium eidem Deo securè cantaret. Misericors in subditos erat, necessaria eis pro viribus præparando, et unicuique secundum apostolicam et benedicti regulam, prout opus erat, multo labore quæsitā largiendo. Mos ei erat infirmorum, pauperum, hospitem, in quantum prioratus officium patiebatur, per seipsum potiore curam gerere.

Exhibebat Matthæus omnibus communem tam corde quam verbis dilectionis affectum. Et in quantum, salvā propositi gravitate, poterat, jocundum se et hilarem quibuscunque alloquentibus offerebat. Ad omnes quidem, juxta Patris Augustini verba, congruum charitatis habebat affectum; ad eos verò quos poterat ejusdem charitatis effectum. Fecerat ea charitatis virtute monasterium suum præ cunctis totius Franciæ monasteriis commune universorum hospitem, et velut generale absque alicujus exceptione cunctorum asylum episcoporum, abbatum, nobilium etiam laicorum quotidianus concursus, monachorum et clericorum agmina, pauperumque nunquam deesse poterat turba; domos universas, hospitia cuncta assidue pene replebat. Suscipiebantur alacriter omnes, nec in suscipiente boni vultus hilaritatem tanta advenientium importunitas turbare poterat. Hinc erat quod inter cæteros principes, qui eum harum et similium virtutum fama exciti diligebant; quique illi de suis multa largiebantur, Ludovicus rex Francorum, rexque Anglorum Henricus singulari ipsum amore amplectebantur, adeuntem se gaudenter suscipiebant, multo susceptum honore colebant, ad discedentem nunquam fere vacuum remittebant.

D Postmodum Petrus Venerabilis abbas Cluniacensis dominum Matthæum, habita de ipso tanta fama, ad ordinis adiutorium, suæ vocationis anno primo Cluniacum evocavit, eique statim ordinis et claustrī curam imposuit. Ad cuius rei adiutorium magnum hunc, et vere Christi non segnem operarium, verum insignem, eum ad introitum vir Venerabilis Petrus abbas Cluniacensis expertus est.

Cum itaque jam sæpe nominatus dominus Matthæus tractus ad urbem fuisset, causa schismatis Pontiani erga Ecclesiam Cluniacensem incitati, pacificandi, eo schismate diffinito et penitus absorpto dominus Matthæus redire cum sociis ad propria festinabat. Sed qui nescientem vocaverat

Deus, reditum impedivit, et quia super pauca fidelis fuerat, eum super multa ut expertum dispensatorem promovit. Injungit ei eum honore papa Honorius secundus, majoris honoris et oneris pastorem curam, et eum labori suo socium adhibens in episcopum Albanum consecrat. Profectus ergo dominus Matthæus ad sublimem pontificalis ordinis gradum, et super Ecclesie candēlabrum ad lucendum omnibus qui in domo Dei erant, magnifice exaltatus, nihil de monacho quorundam more dimisit. Sed sicut de magno Martino legitur, eadem in corde ejus humilitas, eadem in vestitu ejus vilitas mansit. Nihil de officiis, nihil de cantibus, nihil de prolixa Cluniacensi psalmodia-quarumlibet curarum prætextu reliquit. Servabat in palatio instituta claustrum, et mundo expositus firmo et longo usu, velut innato religionis proposito, a sæcularium vanitatibus se quasi septo firmo secernebat.

Possent quidem adhuc plura de ipso digna memoria litteris tradi. Verum illud tacendum non est, quod suis diebus parem non habuit sibi. Tandem prima Adventus Domini hebdomada, vir beatus dominus Matthæus Albanensis episcopus, omnimodum jam naturæ defectum post multos labores et certamina ferre non valens, lecto decubuit. Qui ante decessum ejus ab hoc sæculo, gloriam, quam sibi Deus præparaverat, videre meruit. Et finaliter die Nativitatis Domini diem in Christo Jesu clausit extremum. Qui in ecclesia Sancti Fridiani sepultus est.

Gregorium insuper tempore Petri Venerabilis abbatis Cluniacensis, monachum ejusdem fuisse legimus. Iste Gregorius vir illustris et doctissimus fuit, qui, juxta Hieronymum, studuit semper sacræ Scripturæ. Ex quo vitia carnis non amavit, ipsum mirum in modum Petrus noster Venerabilis abbas Cluniacensis commendat ac laudat. Quod qui voluerit videre, legat in epistola 20, lib. iv Epistolarum ipsius Petri Venerabilis abbatis Cluniacensis:

Ejusdem Petri Venerabilis Cluniacensis abbatis temporibus fuit monachus Cluniacensis, Raynaldus, archiepiscopus Lugdunensis, qui primo monachus Cluniacensis, deinde abbas Viziliacensis, postremo archiepiscopus Lugdunensis, cujus epitaphium Petrus ipse Venerabilis fecit (15).

De Geraldo, sanctæ Cluniacensis Ecclesie monacho, scribit Petrus Cluniacensis abbas in libro primo Miraculorum, cap. 8, ejus vitam et mores sanctos. Iste in habitu clericali serviebat sancto Hugoni abbati Cluniacensis, a quo tandem factus est monachus in Cluniaco. Cui a beato Patre Hugone propter ejus vitam laudabilem, regimen et administratio Ecclesie Sancti Salvatoris Nivernensis commissa fuit. Tandem a Petro Venerabili abbate Cluniacensi evocatus factus est prior in

(15) Habes infra cum aliquot aliis epitaphiis, inter ejus Scripta.

A monasterio de Altojugo, in quo loco finem vitæ peregit. In quo siquidem prioratu de Altojugo, dum vigiliis observaret, et ne intempestive fratres surgerent sollicitus provideret, frequenter in eadem ecclesia voces cujusdam melodice audiebat, et merito, quoniam illorum est audire celestia, quorum aures dedignantur audire terrena: Iste requiescit in dicto loco de Altojugo.

Vir vitæ Venerabilis Petrus abbas Cluniacensis et alium discipulum habuit, nomine Armanum. Hic itaque dum esset nobilis, et miles dives in sæculo, tractus divino spiritu, ac mundo renuntiare disponens, prius equos et vestes multi pretii, magnumque pondus argenti, et omnia pene sua Cluniacum direxit, et sic pauper et peregrinus Hierosolymam petiit. Ibi Domini adorato sepulchro, et sanctissimorum locorum visione aliquanto tempore recreatus, cum vitæ terminum, quem sibi summo pere adipisci desiderabat; differri videret, rediit, atque Cluniaco habitum religionis induit. Cum quo et animum ita ab omni mundano affectu mutavit, ut nec omnia bona, nec privata diversarum exercitationum lucra, spirituali cordis ejus ardori satisfacere possent. Non ei dies ad orationem, non nox sufficere poterat. Vix cibo aut somno eo studio indulgebat.

Eidem Armano novitio contigit post Domini Natalem, nocte quæ diem præcedit beati Joannis evangelistæ, ut in cella novitiorum cum aliis novitiis ipse adhuc novitius jaceret, ipse solitis orationibus fatigatus cum se in lectum collocasset, et levi somno solutus, visum tam terribilem vidit, ut omnem humanum terrorem ejus incomparabiliter tremendæ visionis horror excederet. Quare et ecce clamare terribiliter cepit, sicque perseveranter, ut omnes fratres de lectis suis surgere, et ad se undique concurrere cogeret. Qui etiam dominum Petrum Venerabilem advocare coacti sunt. Ex cujus visione, terrore, ac formidine, idem Armannus excitatus somnium quod viderat incipiens contemnere rursus quem dormiens viderat, integre vigilans supra ipsum eundem visum conspexit, tantum in aere sublevatum, quo eum si vellet manu contingere potuisset. Cujus stupendus erat rictus nefandi oris ultra omnem modum horrendi, ut de eo scriptum est: *Per gyrum dentium ejus formido (Job xli)*, ungues longissime recurvi, et se ad rapiendum avidissime exerentes, tota hirsuti corporis habitudo quasi in prædam jam jamque rapiendam dirissime infremebat. Et sic eum diabolus diu terrore fatigatum a mente sua excedere coegit, sed Dei misericordia liberatus. Tamen ex terrore illo tantam contraxit debilitatem, ut conventui per triduum interesse non potuerit. Hæc Petrus Venerabilis abbas Cluniacensis narrat (16).

Fuit et alius, ut de magno Benedicto legitur,

(16) Libr. i Mirac., c. 18.

gratia Benedictus et nomine. Qui priusquam ad A monasticalem ordinem venisset, religiosus valde presbyter exstitit, qui apud Cluniacum mutato habitu, verus est factus monachus. Corpus quippe attenuatum, facies macilenta, capilli incompti, ipsaque canitię venerandi, vultus demissus, oculi vix nunquam patentes, os sine requie sacra verba ruminans, non in terra, sed in cœlo positum; hominem indicabant. Silebat perpetuo, nisi cum eum certa et gravis causa loqui cogeret. Verba ejus brevissima, a nugis, jocos, atque omni prorsus otiositate aliena. Si quando vero de spiritualibus sermo erat, nunquam sine suspiriis, nunquam sine lacrymis fiebat, psalmodia indeficiens, Scripturarum sanctarum nocte dieque meditatio. Propter quod et Psalterium glossatum semper circumfererat quoniam psalmos non perfunctorie, ut quibusdam moris est, sed summa cum attentione atque devotione cantabat. Ubi si quid quod non intelligeret, offendisset, ad glossas statim oculum convertebat. Diem totam psallendo, meditando, noctem vigilando et orando peragebat. Habebat idem Benedictus pro cella domum orationis in turri altissima, atque remotissima, in honore sancti Michaelis archangeli consecratam. Jam si ejus per singula vitam describere vellem, non transeuntur ab illo commemorandum, sed diutius esset immorandum.

(17) Cum idem beatus vir dominus Benedictus infirmitate gravatus in lecto jaceret, respiciens domum infirmorum in ipsa vidit infinitam multitudinem albatum advenire, et paulatim omne domus illius spatium complere. Cumque domum præclarissimis illis spiritibus repletam vidisset, fratrum conventum esse suspicatus, custodem infirmorum bonæ religionis virum, Otgerum nomine, vocavit, eique dixit: *Frater Otgeri, hiccine ordo noster est, ut conventus albis indutus in infirmariam veniat? Crede mihi, hodie video quod nunquam retro contigisse audivi.* Sed cum frater ille nullum albatum in infirmaria illa esse affirmaret, adhuc in eadem opinione persistens adjecit: *Miror valde quomodo hæc dicere potes, cum non pars domus, sed tota ejusdem albatum viris plena sit, et te ipsum, ubi nunc loqueris, ex omni parte iidem circumdent.* Tunc tandem intellexit cui hoc dicebat, non hominum illum conventum, sed beatorum esse angelorum. Et parvo intervallo suscepit ut servus Domini Benedictus ab illis quos viderat albatum et gloriosis spiritibus ascitus obiret, beatamque animam eis tradens, ad regna cœlestia, ut dignum est credere, cum ipsis. . . .

Gaufredus vir nobilis fuit dominus castri, quod Sinemurum vocatur. Postquam multum tempus magnifice in sæculo conversatus est, tractus divino spiritu mundo renuntiavit, atque cum filio et tribus filiabus apud Cluniacum habitum religionis

induit: ubi sancte ac sine querela diu conversatus, merito religionis atque prudentiæ Marcigniacensium sororum prior effectus est. Quarum curam dum per aliquot annos humiliter et benigne administrasset, more mortalium molestia corporis tractus, defunctus est.

Ipsius Petri Venerabilis tempore fuit Bernardus monachus prior Cluniacensis, totus religiosus, totus erga conventum laboriosus, et Ecclesiam Cluniacensem semper summa cum charitate amplectens. Quem ipse Petrus Venerabilis abbas Cluniacensis commendans epitaphium de ipso Bernardo tale quod sequitur descripsit.

*Egregius senior cui nil juvenile cohæsit,
Bernardus prior hac pausat humatus humo
Hic post militiam cœlestia castra subintrans,
Consenit, certans hoc in agone diu.
Iste sibi pro te nunquam, Cluniace, pepercit,
Huic sibi nulla dies absque labore fuit.
Sic bene tetius pondus tolerando diæti,
Nummum promeritum sero reportat ovans.
Hujus, vos fratres, memores estote sepulti,
Nec cadat ex animo quod tegat ossa solum.*

Hujus Petri Venerabilis abbatis Cluniacensis monachus et religiosus fuit dominus Radulphus, qui tandem scripsit mores et gesta, ac vitam mortemque ipsius Petri abbatis Cluniacensis.

Verum enimvero omittendum est minime qualiter angelus Domini locum, ubi fratres moriuntur, cruce Christi signaverit. Quod miraculum Petrus ipso Cluniacensis abbas descripsit in hunc qui sequitur modum: « Quoniam antiqui hostis aperta contra Christi milites prælia, » etc. *Integra narratio exstat lib. 1 Mirac. c. 19, quam hic repetere superfluum fuisset.*

Tempore hujus Petri Venerabilis abbatis Cluniacensis numerus fere quatuor centum monachorum in Cluniaco redolebat. Quorum quidam habitabant in silvis illi loco proximis, inter quos ipse aliquando Petrus abbas conversabatur cum ipsis fratribus. Eorum enim habitacula sanctorum Patrum monachorum in præfatis silvis erant capellæ devotæ, sicut in capella Sanctæ Radegundis, Sancti Romani super Boutavanum, capella S. Vitalis prope Cluniacum, capella Sancti Joannis de Bosco, et ecclesia de Costa, in quibus locis cum magna devotione Christo militabant.

Ex quibus omnibus supradictis, et ratione quorum ordo Cluniacensis, et ipsius monastica religio extensa, et propagabatur usque ad vallem Josaphat, sepulcrum matris Domini nostri Jesu Christi, ubi Gelduinus monachus Cluniacensis illius vallis monasterii abbas exstitit.

Et item ipsi monasterii Cluniacensis monachi cum monachis, et fratribus habitantibus in sancto monte Thabor, ubi Deus transfiguratus est, sortiti sunt confraternitatem.

Consequenter ipsi Cluniacenses obtinuerunt mo-

monasterium, quod Cuntot dicitur, quod est in suburbio Constantinopolis civitatis

Tandem et per successum temporis isti Patres Cluniacenses traxerunt in suam confraternitatem et societatem, ecclesias, collegia, et monasteria usque ad numerum fere cccxv. Et sub ipsius abbatiæ Cluniacensis subjectione fuerunt tam abbatiæ, prioratus, decanatus, præposituræ, officiaque tam mediate quam immediate eidem subjecta, circa duo millia vel amplius.

Nunc de triumpho Patris domni Petri Venerabilis abbatis Cluniacensis, quem in schismate Pontii abbatis septimi obtinuit, de versibus Petri Pictaviensis inserendo, pauca dicenda sunt: quem ille stylo nimium prolixo prosequitur (18).

*Jam tibi, Petre, novi celebrantur ubique triumpho,
Jam tibi sub pedibus pars inimica jacet, etc.*

Nunc etiam de glorioso fine Petri Venerabilis abbatis Cluniacensis dicendum est ex dictis Radulphi ipsius B. Patris monachi, qui vitam et mores tanti Patris descripsit, et ejus mortem.

Anno vero Dominicæ Incarnationis 1157, primâ ipsius anni die, reverendus et cum multo amore recolendus dominus Petrus abbas viam universæ carnis ingressus est, et illa hora sanctâ anima ejus discessit, qua credimus Verbum Dei natum de Virgine matre. Et bene hanc horam ut ascenderet elegit, qui Nato descendenti humiliter semper servivit. Nascente ergo Christo Jesu de Virgine matre in terris, Petrus virgo assumitur in cœlis, ut qui gaudium singularis nativitatis devote celebraverit, cum peregrinis quandiu vixerat, modo in hora ejus nativitatis reciperet fructum devotionis in sedē æternitatis. Factum est autem magnum miraculum in hac gloriosi Patris venerabilis abbatis Cluniacensis corporis et animæ separatione. Quia cum ipse sanctus migravit a corpore, ut nullum fieret impedimentum divinis officiis sanctæ matris Ecclesiæ, præcipue illius diei, dicta litania ab episcopo, et finitis orationibus, defertur sancti Patris corpus ad locum, ubi corpora mortuorum lavabantur; et ibi vestimentis nudatum glorificati hominis gratia cunctis videntibus et stu-

(18) Habentur infra cum cæteris ejusdem Petri Pictav. scriptis.

pentibus apparebat. Erat enim corpus ipsius mortuum vitro purius, nive candidius, et mirabili quadam pulchritudine cœleste corpus in terrenis adhuc existens. Quis crederet illam sanctam carnem cilicio aliquando fuisse tectam, jejuniis afflictam, meditationibus et contemplationibus sanctis attenuatam, vigiliis maceratam? Erat profecto jam quasi in quadam futuræ gloriæ transformatione splendidissimum sine macula et ruga dotium cœlestium præsagium ferens. Osculabantur discipuli caput magistri, suggebant aquam qua lavabatur, et unusquisque quod poterat rapiebat.

Sepultus est itaque beatus Petrus Venerabilis abbas Cluniacensis in capite majoris et novæ basilicæ, cum magno honore et grandi dolore suorum filiorum, ab illustri et reverentissimo viro Wintoniensi episcopo.

Rexit itaque gloriosus vir Petrus Venerabilis hoc Cluniacense monasterium 34 annis, et quatuor mensibus, cum tribus diebus. Alibi tamen reperi quod rexit 35 annis, et jacet juxta altare S. Jacobi, et retro armaria reliquiarum capsæ omnium sanctorum, juxta portam per quam itur retro chorum a manu dextra, cujus epitaphium sequitur:

*Paret in hac urna quod non sit vita diurna,
Qualescunque sumus morte coæquat humus.
Dum Petrus moritur pius abbas, jus sepelitur,
Pax cadit, ordo jacet, flere morique placet.
Ille salus patriæ, mundi decus, arca sapiæ,
Nescius invidiæ, vena fuit veniæ.
In natale Dei solemnibus mane diei
Mortuus, obtinuit plurima quæ meruit.*

ALIUD EPITAPHIUM.

*Tempore Bernardi Clarevalis floruit olim
Alvernus patria Petrus Venerabilis abbas,
Hic Cluniacensis, instructor catholicorum,
Contraque schismaticos, Judæos et Mahumetos
Tractatus scribens, nec non volumina multa,
Sermones varios, dictamina prosa metroque.
Nobilis ille fuit, sed moribus altior omni.
Regnans perpetuo, nunc sedibus Omnipotentis
Supplicet assidue pro cunctis religiosis,
Præcipue nobis Cluniacensibus impetret alta
Gaudia cœlorum, decurso tempore nostro
Hic Petrus vixit, qui cœlo lumina fixit.*

VETERUM TESTIMONIA

DE PETRO VENERABILI.

(Bibl. Clun., p. 601.)

I.

S. Bernardus epistola 277, ad papam Eugenium pro abbate Cluniacensi.

Stultum videtur scribere ad vos pro domino Cluniacensi (19), et ei quasi velle patrocinium ferre,

(19) Petro scil.

PATROL. CLXXXIX.

D quem omnes sibi patronum habere desiderant. Sed scribo, etsi non necessarie illi, satisfaciens tamen affectui dico meo, non alterius; ipso enim quia corpore non possum, prosequor amicum peregrinantem. Quis nos separabit? Nec altitudo Alpium, nec